

СЕКЦІЯ 1 МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 37:7(438)

ЗМІСТОВИЙ АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНИХ РЕФОРМ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ ПОЛЬЩІ

Бондаренко А.В., к. пед. н.,
старший викладач кафедри методики музичного виховання,
співу та хорового диригування
Криворізький державний педагогічний університет

Автор статті здійснює змістовний аналіз інноваційних реформ у мистецькій освіті Польщі, що спрямовані на покращення педагогічної роботи вчителів музичного мистецтва у загальноосвітніх школах та фахової підготовки студентів у вищому навчальному педагогічному закладі. У статті розглядаються зміни в педагогічній практиці навчання учнів як наслідок використання педагогічних інновацій, а також специфічні особливості педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва у загальноосвітній школі. Важливим є дослідження як позитивних наслідків запровадження педагогічних інновацій, так і негативних.

Ключові слова: польська система мистецької освіти, педагогічні інновації, майбутній учитель музики.

Автор статьи анализирует результаты инновационных реформ в художественном образовании Польши, которые направлены на улучшение педагогической работы учителей музыкального искусства в общеобразовательных школах и профессиональной подготовки студентов в высшем учебном педагогическом заведении. В статье рассматриваются изменения в педагогической практике обучения учеников как следствие использования педагогических инноваций, а также специфических особенностей педагогической деятельности учителя музыкального искусства в общеобразовательной школе. Автором рассмотрены позитивные и негативные результаты введения педагогических инноваций в педагогическую практику обучения учеников.

Ключевые слова: польская система художественного образования, педагогические инновации, будущий учитель музыки.

Bondarenko A.V. CONTENT ANALYSIS OF INNOVATION REFORMS IN ART EDUCATION OF POLAND

The author of the article provides a meaningful analysis of the innovative reforms in the art education of Poland aimed at improving the pedagogical work of teachers of musical art in secondary schools, as well as professional training of students at a higher educational pedagogical institution. The article studies the changes in the pedagogical practice of teaching students as a consequence of the use of the pedagogical innovation as well as the specific features of the pedagogical activity of a teacher of musical art in a secondary school. There was an important study of the positive effects of introducing the pedagogical innovations as well as negative ones.

Key words: Polish system of art education, pedagogical innovations, future teacher of music.

Постановка проблеми. Прагнення зроби́ти європейську освіту конкурентоспроможною спонукало держави Європейського Союзу розробити заходи щодо створення єдиного освітнього й інформаційного простору. Болонський процес визначається дослідниками як європейський проект реформ у освітній системі. Це в країнах Європи пов'язане зі змінами способів навчання за Ліжбонською Стратегією, в Польщі має назву «Зміна парадигми навчання» і передбачає перехід від навчання до навчаємості, від нейтрального і пасивного до активного способу набуття особистістю знань і вмінь. Реалізацію Болонського процесу здійснюють, з одного боку, міністри освіти європейських країн, з іншого – вищі навчальні заклади (далі – ВНЗ), де опрацьовується та практично втілюється ця

стратегія. Координатором Болонського процесу в Польщі визнана Організація Розвитку Систем Освіти. Висунення на перший план проблеми нововведень до музичної освіти свідчить про позитивні перетворення в європейському просторі. У сучасному суспільстві особистість вважається найвищою цінністю, і тому інновації створюються для особистості та її особистісного гармонійного розвитку.

Модернізація мистецької освіти України передбачає врахування досвіду інших країн щодо запровадження інноваційних реформ до педагогічної практики навчання сучасних учнів. Аналіз таких реформ передбачає виокремлення позитивних сторін цього процесу і врахування їх під час планування введення педагогічних інновацій до української освітньої системи. Корисним також є

розгляд негативного досвіду європейських науковців, що надалі дозволить вибудувати таку траєкторію розвитку мистецької освіти, яка сприятиме вдосконаленню навчання сучасних учителів музичного мистецтва для формування їх готовності активно й творчо виявляти себе в професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз зарубіжних робіт показує, що поняття «інновації», «освітні інновації» пов'язують із розумінням внесення позитивних змін, які сприятимуть готовності студента ВНЗ до якісного виконання музично-педагогічної діяльності, спрямованості на музично-естетичний розвиток учнів загальноосвітньої школи.

Проведений аналіз робіт польських дослідників із проблеми вивчення педагогічних інновацій (З. Бауман, Е. Вільк, Б. Голєнбняк, Я. Гурняк, Б. Заморська, Х. Квятковська, В. Коложейчик, Й. Кужьма, С. Лєник, Р. Мушкетета, К. Рибинський, А. Росул, А. Сарнат-Цятко, Б. Шліверський, Й. Ягєла) свідчить про те, що нововведення є сьогодні необхідною складовою частиною розвитку мистецької освіти. У країнах Європи інноваційні процеси прогноуються та діагностуються.

Постановка завдання. Метою роботи є змістовий аналіз інноваційних реформ у мистецькій освіті Польщі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформа освіти розпочалася в Польщі з 19 червня 1999 р. разом із появою нових досягнень у галузі інформаційної техніки, широкого доступу до Інтернету. Цьому сприяв також Болонський процес, що спирається на ідею співпраці між освітніми закладами, розвитку мобільності студентів і безперервного навчання протягом життя. Останнє обґрунтовано в документах: «Prawo szczegolowe», «Prawo wewnatrz zakladowe», «Dokumentacja systemu zapewnienia jakosci kształcenia» [6]. Поряд із тим, одним із документів, який свідчить про зміни в освіті, постає документ «Prawo o szkolnictwie wyzszym w 2011 r».

Спираючись на вказані документи, Б. Шліверський інноваційність в освіті розглядає як рух до змін в освітній спільноті через педагогічну діяльність самих викладачів, учителів. Дослідник зазначає, що інновації пов'язані зі змінами в системі освіти, які підлягають прогнозуванню та діагностиці [5].

Процес впровадження інновацій в мистецьку освіту має як своїх прихильників, так і супротивників. Протягом останніх років серед педагогів, психологів ведуться дискусії щодо перспектив розвитку освіти, доцільності внесених змін і необхідності введення нових. З. Бауман називає цей процес «*rynna nowoczesność*» як тимчасову інновацію. А. Сарнат-Цятко інновації в освіті вва-

жає «джерелом мікрозмін» [3]. Професор Я. Гурняк зазначає, що ахіллєсовою п'ятою польської мистецької школи постає брак інноваційності у навчанні, а Б. Шліверський нововведення називає «квазіноваторськими» [5]. Е. Вільк вказує на брак комплексного, професійного та раціонального погляду на розвиток шкільної освіти; брак не тільки довготривалої, але й короткострокової освітньої політики. Це дослідник пояснює фактами «відрваного» прагнення до цивілізаційного світу та «несподіваного» повернення до традицій навчання та виховання [7].

Дослідники Й. Кужьма та К. Рибинський одностайно вважають, що болонська система в польській педагогічній практиці деформувалася, досягла формалізму та бюрократично губить добру ідею. Дослідники додають, що польські школи потребують гармонійності, а не терору процедур, спрямованих на ускладнення педагогічної праці вчителів.

Р. Мушкетета зазначає, що поняття «вчитель» означає професію і покликання. Це відповідний набір якостей індивіда, його темпераменту, вмінь доступно повідомляти учням відомості, висловлювати свою прихильність і повагу до учнів під час педагогічної діяльності [2].

Професор В. Коложейчик наголошує, що сучасний учитель повинен уникати бюрократії, формалізму, мислити і діяти по-новому. Водночас дослідники розглядають проблему еволюції професії вчителя музичного мистецтва, що передбачає зміну образу вчителя, пов'язаного з поняттям «гуманізм», на нове поняття «технологія». Це пов'язано із тиском з боку освіти на вчителів, які повинні забезпечити якість навчання і гарний результат навчальної діяльності учнів. Так, у зв'язку з нововведеннями в шкільну освіту, вчитель музичного мистецтва повинен уміти: вести журнал паперовий та електронний; вести журнал позаурочних занять із учнями; вести журнал занять «*karcianusch*»; складати план роботи з художнім колективом; готувати звіти; опрацьовувати програми щодо навчання, виховання й музичного розвитку учнів; опрацьовувати критерії оцінювання на уроках музичного мистецтва, плани «випадкові»; вести статистику; розробляти карти праці; розробляти тестові завдання; збирати та фіксувати дані про учнів; складати план екскурсій з урахуванням учасників і карт екскурсійних для дирекції; готувати доповідь про інтенсивність розвитку учнів; опрацьовувати «Карти індивідуальних потреб учня»; складати звіт щодо справ, спрямованих на користь школи (пошук спонсорів, покращення умов навчання); вести документацію щодо підготовки учнів до фестивалів і конкурсів із веденням переліку отриманих

відзнак і нагород; складати індивідуальні плани розвитку учнів.

Розглядаючи нову модель навчання «edukacja dla zmiany», Т. Вільямс, А. Гамель, М. Демель, А. Краванський, А. Лещ-Крисяк, З. Слонська та ін. зазначають, що сучасна школа, виконуючи нові виховні й дидактичні завдання, передбачає врахування фізичного стану учнів і сприяє створенню умов для їх здорового навчання. Це відображено в перегляді та відборі методів і форм музичного навчання, що враховують інтереси учнів, їх природну потребу в русі. Ця модель передбачає усвідомлення чинників ризику, загроз для здоров'я учнів шкільного віку. Здоров'я учнів є цінністю для суспільства, і тому вчитель музичного мистецтва відповідає за безпечне використання учнями на уроках комп'ютерів. Завдання здорового навчання передбачає також дозування використання засобів мультимедіа для збереження зору учнів. На уроках музичного мистецтва вчителем також контролюється гучність звучання музики за допустимими нормами для учнів шкільного віку. У процесі підготовки до уроку вчителі музичного мистецтва розробляють методичний матеріал, що має бути безпечним для учнів, а саме: відповідати віку учнів (для молодших школярів: без гострих кутів; без дрібних деталей, невеликий за обсягом); бути виготовленими з екологічно чистих матеріалів; використовуватися за призначенням. Також дослідниками розглядається питання охорони дитячого голосу, гігієни голосу учнів. На уроках музично-

го мистецтва викладач стежить за тим, щоб класна кімната, де співають учні, була добре провітрена, щоб учні співали правильно, не надто голосно, без напруження, за визначеним навчальним часом для розспівування голосового апарату й співу шкільних пісень. Вчитель музичного мистецтва також дбає про гігієну свого голосу, щоб бути готовим до належної демонстрації учням правильного співу вокальної вправи, шкільної пісні.

Розвиток сучасної інформаційної техніки впливає на розвиток інфраструктури бібліотек, якими користуються учні під час навчання. До нововведень у мистецькій освіті відносять використання можливостей електронної книги (e-booki, audiobooki) у процесі організації самостійної роботи учнів. Активна діяльність у Польщі Міністерства культури та народності, Міністерства народної освіти та Інституту Книги спрямована на культурний розвиток молодого покоління. Таким чином, вчителі музичного мистецтва рекомендують учням загальноосвітніх шкіл використовувати електронну книгу та розроблені електронні видання, які відповідають навчальній програмі музично-естетичного розвитку учнів, передбачають врахування інтересів і навчальних потреб учнів, а також необхідності їх музично-естетичного розвитку.

Б. Шліверський в науковій праці «Edukacja autorska» [5] висвітлив проведення дослідження у більш ніж п'яти тисячах загальноосвітніх шкіл Польщі у 2012–2015 рр., що показано в табл. 1.

Таблиця 1

Кількість інновацій, упроваджених до загальноосвітніх шкіл Польщі

№	Воєводство в країні Польща	Навчальний рік, у якому було впроваджено інновацію	Кількість впроваджених інновацій
1	Дольношльонське	дослідження	дослідження
2	Київсько-поморське	дослідження	дослідження
3	Любельське	2012/2013	147
4	Любуське	дослідження	дослідження
5	Лудзьке	2014/2015	237
6	Малопольське	2014	590
7	Мазовецьке	2014/2015	640
8	Опольське	2014/2015	302
9	Підкарпатське	2014/2015	503
10	Подляське	2013/2014	63
11	Поморське	2014/2015	102
12	Шльонське	2014/2015	480
13	Швентокжиське	2014/2015	183
14	Вармінсько-мазурське	2014	145
15	Велькопольське	2014/2015	603
16	Західно-поморське	2014/2015	327

Далі розглянемо результати інноваційних реформ у вищій школі. Польські дослідники, впроваджуючи сучасні інформаційні засоби до процесу фахового навчання майбутніх учителів музики, зазначають про позитивний вплив цього процесу, що сприяє зацікавленню студентів навчальною роботою над музичним твором, проведенню навчальних експериментів у віртуальних умовах, скороченню навчального часу на пошук даних, їх обробку, комбінацію. Ю. Стецко, розглядаючи рівень розвитку сучасних інформаційних технологій, зазначає, що способи використання Інтернету, добір способів комунікативного спілкування в мережі впливає на якість фахового розвитку студентів, сприяє набуттю фахових компетенцій, необхідних для здійснення у подальшій у фаховій діяльності [4, с. 97].

Однак такий досвід призвів і до негативних наслідків, які потребують аналізу, пошуку способів їх усунення, уникнення. Дослідники свідчать, що легкий доступ до будь-якої інформації за допомогою сучасних інформаційних технологій уможливив скорочення часу студента для пошуку відповідей на поставлені викладачем питання для самостійного опрацювання чи виконання навчального завдання. Цей легкий спосіб виконання самостійної роботи студенти називають «ściągnięciem», тобто стягуванням, зняттям. Таку самостійну роботу студентів викладачі в Польщі називають «zabroniona działalność», тобто забороненою навчальною діяльністю. Також розуміння студентами широких можливостей мережі Інтернет штовхає їх до пошуку легких способів виконання самостійних письмових робіт, анотацій на музичний твір, курсових робіт тощо, які призводять до плагіату. Так, залучення студентів до самостійної роботи з використанням засобів мультимедіа та інформаційної мережі Інтернет спричинило відходження від мети самостійної роботи студентів, що постає в їх залученні до закріплення набутих знань, вироблення фахових умінь, розвитку мислення [1].

Під час фахового навчання у педагогічному ВНЗ Польщі майбутні вчителі музичного мистецтва протягом кожного семестру отримують декілька музичних творів для самостійного вивчення. Це передбачає програвання музичного твору на музичному інструменті, здійснення музично-теоретичного аналізу твору, ознайомлення з творчістю композитора і його композиторського стилю, аналіз літературного тексту хорового чи вокального твору, порівняння твору з іншими, вже раніше вивченими. У цьому поступовому процесі у студента формується особисте ставлення до певного музичного

твору, виникають задуми щодо трактування музичного твору з метою його подальшого художнього виконання. Це постає основою для прослуховування музичного твору за допомогою засобів мультимедіа у виконанні професійного хорового колективу, вокальних виконавців. Таке прослуховування сприяє як «оживленню» музичних образів, які виникли у студента під час самостійного опрацювання музичного твору, так і виникненню протиріч, що постають у невідповідності уявлення студента щодо виконання музичного твору з трактовкою виконавця. Безумовно, такий процес впливає на музичний розвиток майбутнього вчителя музики, а також розвиток його інтелектуальних умінь. В іншому разі, коли студент, отримуючи музичний твір для самостійного опрацювання, використовує такий легкий спосіб, як знаходження звукозапису в мережі Інтернет і його прослуховування. Таке прослуховування може відбуватися і в коридорі навчального закладу, за декілька хвилин до заняття, за допомогою мобільного телефону. Далі, під час навчальної роботи з викладачем, студент говорить, що він цілком погоджується з трактовкою певного виконавця щодо художнього виконання твору. Така самостійна діяльність студента, безумовно, не сприяє його музичному розвитку. Вихід із цього становища польські дослідники вбачають у залученні студента до самостійної роботи над музичним твором під контролем викладача.

До нововведень належить врахування взаємозв'язку музичної педагогіки з такими науками, як семіотика, лінгвістика, семантика, риторика, психологія, соціальна психологія і філософська антропологія, соціологія, маркетинг. Це зумовлюється необхідністю фахового навчання майбутнього вчителя музики як особистості, що є ерудованою, гармонійно розвинутою, здатною до виявлення комунікативних умінь музично-педагогічної діяльності з учнями, організації інтерактивного навчання, здійснення прогнозування навчального результату учнів, діагностування набутих знань і вмінь тощо. Слід зазначити, що оцінювання теоретичних знань студентів у педагогічному ВНЗ Польщі передбачає розроблення кожним викладачем тестових завдань зі своєї дисципліни. Ці завдання є багаторівневими за ступенем складності. Викладач у разі навчальної потреби викладає певне тестове завдання на електронну сторінку університету для студентів, які повинні за визначений час виконати навчальну роботу. Якщо студент не встигає виконати завдання першого рівня, то переходить до наступного, полегшеного, і так далі. Студентів, які от-

римують музичну освіту, оцінюють на іспитах ще як і виконавців музичних творів. Для таких студентів розробляються критерії оцінювання, що передбачають розвиток технічних умінь, артистизм, художнє виконання. Під час навчання викладачі мають обмежену кількість навчальних годин для залучення студентів до виконання практичних завдань, де опрацьовуються й удосконалюються набуті знання й уміння. Тому під час залучення студентів до позааудиторної роботи викладачі використовують такі форми, як студентські фестивалі, «наукові пікніки», «відкриті лабораторії». Ці форми навчальної роботи є інтерактивними, часто видовищного характеру. Дослідниками доведено, що така позааудиторна діяльність сприяє кращому запам'ятовуванню майбутніми вчителями музики навчального матеріалу та розумінню значення практичного апробування набутих знань для подальшої фахової діяльності.

Висновки з проведеного дослідження. Проведений аналіз польської наукової літератури доводить, що проблема нововведень, інноваційних змін у мистецькій освіті є актуальною. Безумовно, рушійна сила педагогічних інновацій – у руках науковців. Їх різні погляди, висловлені в дискусіях, спри-

яють реалізації мети музичного виховання та постають джерелом педагогічної майстерності вчителів музичного мистецтва.

До перспективних напрямків дослідження визначеної проблеми слід віднести розгляд питання використання польськими педагогами інтегративних художньо-інформаційних технологій під час формування фахових компетенцій майбутніх учителів музики у педагогічному ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Fulmański P. Wstęp do informatyki: podręcznik. Łódź, 2005. S. 11–13.
2. Muszkieta R. Nauczyciel w reformującej się szkole. Poznań, 2001. S. 10–42.
3. Sarnat-Ciatko A. Innowacje pedagogiczne źródłem mikrozmian polskiego systemu oświaty. Analiza dokumentów. Edukacja XXI wieku. Patologie edukacji: ideologia, polityka, biurokracja. Poznań, 2016. S. 287–298.
4. Stecko J. Wartości i antywartości w edukacji XXI wieku. Edukacja XXI wieku. Patologie edukacji: ideologia, polityka, biurokracja. Poznań, 2016. S. 95–102.
5. Śliwerski B. Edukacja autorska. Kraków, 2008. S. 9–12.
6. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.). URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120000572>
7. Wilk E. Kluch do szkoły. Warszawa, 2015. S. 20–21.